

ПРОБЛЕМИ ЗБОРУ ТА ВИВЕЗЕННЯ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ У ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Обґрунтовано потребу у розширенні обсягів надання послуг зі збирання та вивезення твердих побутових відходів, зокрема у сільській місцевості. Проаналізовано надходження коштів, виділених на розвиток об'єктів санітарного очищення Житомирської області. Пропонується частину коштів спрямовувати на організацію роздільного збирання та сортування ресурсоцінних компонентів відходів з метою їх подальшої переробки.

Постановка проблеми

Поводження з твердими побутовими відходами (ТПВ) належить до найбільш гострих еколого-економічних проблем Житомирщини. На початку 2008 р.

© О. В. Горобець

*Науковий керівник – д.е.н. Н.В. Зіновчук

звалища і полігони ТПВ займали 605 га, а обсяг відходів на них перевищив 12 млн т [1, 2]. При цьому більшість сміттєзвалищ і полігонів, які функціонують в області, побудована без відповідних проектів; на багатьох не дотримуються технологічні вимоги складування відходів, відсутні спостережні свердловини за змінами стану підземних вод, не дотримані розміри санітарно-захисних зон [2]. Внаслідок відсутності в області сміттєпереробних заводів, налагодженої системи збору та вивезення сміття у сільській місцевості, а також низької екологічної культури населення на Житомирщині утворюється велика кількість стихійних звалищ, які забруднюють довкілля і погіршують стан здоров'я населення.

Отже, існує нагальна потреба у вирішенні таких питань, як мінімізація обсягів утворення відходів; покращення якості і розширення обсягів надання послуг населенню, особливо у сільських районах; організація роздільного збирання та збільшення використання ресурсоцінних компонентів ТПВ; зменшення негативного впливу ТПВ на довкілля і здоров'я населення.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання

У дослідженнях науковців пропонуються різні шляхи розв'язання даної проблеми: удосконалення державного управління та інвестиційного забезпечення поводження з ТПВ (О.П. Ігнатенко, Р.З. Берлінг, Н.О. Хижнякова та ін.); поліпшення нормативно-правового та методичного забезпечення управління відходами в Україні, гармонізація українського законодавства з правилами і стандартами ЄС (З.С. Бройде, М.П. Вашкулат, Г.П. Виговська, Б.О. Горлицький, В.С. Міщенко, К.М. Ситник, С.К. Харічков та ін.). Проте діяльність виробничих підприємств, що працюють у сфері поводження з ТПВ у регіонах, потребує окремого дослідження.

Об'єкт та методика досліджень

Об'єктом дослідження є організація санітарного очищення населених пунктів Житомирської області. У процесі дослідження використано методи: групувань статистичних даних та їх табличного і графічного зображення (для вивчення основних показників діяльності підприємств Житомирської області, що надають послуги із вивезення ТПВ, джерел та обсягів фінансування галузі; обсягів вивезених ТПВ, що припадають на одну особу); аналізу та синтезу (для визначення обсягів збору і вивезення ТПВ підприємствами різних форм власності та стану санітарного очищення Житомирської області в цілому), порівняння (для встановлення тенденції змін основних показників діяльності підприємств різних організаційно-правових форм за роками, порівняння їх між собою та з Україною).

Результати досліджень

У Житомирській області, як і в цілому в Україні, протягом останніх 8–9 років змінився морфологічний склад побутових відходів, система їх

збирання, збільшилась кількість об'єктів утворення відходів та учасників процесу санітарної очистки населених пунктів, а також зросли обсяги збирання та вивезення твердих побутових відходів підприємствами різних організаційно-правових форм (табл. 1).

Таблиця 1. Кількість вивезених ТПВ у Житомирській області за період 2001–2007 рр.

Роки	Всього		Комунальними підприємствами		Зі змішаною формою власності		Приватними підприємствами	
	млн м ³	у % до 2001 р.	млн м ³	у % до 2001 р.	млн м ³	у % до 2002 р.	млн м ³	у % до 2003 р.
2001	0,57	-	0,57	-	-	-	-	-
2002	0,64	112	0,44	77	0,2	-	-	-
2003	4,02	705	3,19	560	0,29	145	0,54	-
2004	4,03	707	3,21	563	0,28	140	0,54	100
2005	4,33	780	3,91	686	0,3	150	0,12	22
2006	3,2	561	2,2	386	0,4	200	0,6	111
2007	2,84	498	2,04	358	0,3	150	0,5	93
Всього за 2001–2007 рр.	19,63	-	15,56	-	1,77	-	2,3	-

Джерело: розраховано за [3].

Всього за період, що розглядається, у області було вивезено 19,6 млн м³ ТПВ, що склало 7 % від загальної їх кількості в Україні. За 2002–2007 рр. порівняно з 2001 р. спостерігається тенденція до збільшення обсягів вивезених відходів. Так, у 2002 р. їх було вивезено у 1,1 разів більше, ніж у 2001 р., за період з 2003 р. по 2005 р. кількість вивезених ТПВ зросла в середньому у 7 разів. У наступні роки темпи дещо сповільнились, однак у 2006–2007 рр. було зібрано і вивезено ТПВ в середньому у 5 разів більше, ніж у 2001 р. Аналогічна тенденція до збільшення обсягів вивезення ТПВ спостерігається і в цілому в Україні.

Слід зазначити, що відбувається також поступове зростання обсягів вивезених побутових відходів у перерахунку на одну особу (рис. 1).

Не зважаючи на те, що на Житомирщині цей показник майже у 3 рази більший, ніж в середньому в Україні, в області досить низький відсоток охоплення населення послугами зі збирання ТПВ. Так, у 2007 р. він складав 64 % при середньому в Україні 69 % [3]. Сільська місцевість залишається практично не охопленою послугами зі збирання та вивезення відходів. Саме тому тут утворюється значна кількість несанкціонованих звалищ, які спричиняють шкідливий вплив на усі компоненти природного середовища та здоров'я населення.

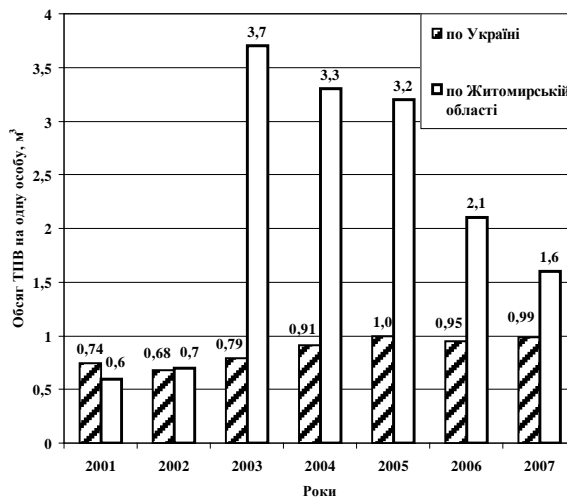

Рис. 1. Обсяг вивезених ТПВ у перерахунку на одну особу за період 2001-2007 рр.

Джерело: розраховано за [3].

На Житомирщині, як і в цілому в Україні, основну масу ТПВ збирають і вивозять комунальні підприємства (табл. 1). Так, в області за період з 2001 р. по 2007 р. ними зібрано 15,6 млн м³ ТПВ, або 79 % від загальної кількості відходів, вивезених підприємствами усіх форм власності. Водночас, починаючи з 2002–2003 рр., у сфері поводження з відходами починають з'являтися підприємства змішаної форми власності (з часткою комунальної власності) та приватні підприємства. Тому, протягом 2001–2007 рр. загальна кількість підприємств Житомирщини, які надають послуги із вивезення ТПВ, а також чисельність працюючих на них зросли (табл. 2). Так, у 2007 р. порівняно з 2001 р. кількість підприємств зростає у 2,4 рази, а чисельність працюючих – у 1,3 рази. Це є позитивною тенденцією, але, порівняно з Україною, на Житомирщині темпи зростання кількості приватних підприємств у сфері поводження з твердими побутовими відходами значно нижчі. Обсяги відходів, вивезених протягом 2003–2007 рр. підприємствами зі змішаною формою власності та приватними, складають відповідно 9 % та 12 % від кількості усіх ТПВ, вивезених за цей же період у Житомирській області.

За період, що розглядається, зросла забезпеченість підприємств, які працюють у галузі санітарного очищення, спеціальним транспортом. У 2007 р. порівняно з 2001 р. кількість сміттєвозів на цих підприємствах зросла на 8 %. Це позитивне явище, але таке зростання кількості нової техніки недостатнє, а зношеність наявного спеціального автотранспорту на Житомирщині у 2007 р. становила 75 %, що на 6 % більше, ніж в середньому по Україні [3].

Таблиця 2. Показники діяльності підприємств Житомирської області, що надають послуги із вивезення ТПВ за період 2001–2007 рр.

Роки	Кількість підприємств, що надають послуги із вивезення ТПВ		Чисельність працюючих		Кількість сміттєвозів	
	одиниць	у % до 2001 р.	чол.	у % до 2001 р.	одиниць	у % до 2001 р.
2001	23	-	657	-	118	-
2002	30	130	206	31	108	92
2003	46	200	362	55	96	81
2004	46	200	364	55	108	92
2005	52	226	381	58	116	98
2006	54	235	374	57	120	102
2007	54	235	384	58	127	108

Джерело: розраховано за [3].

Це пояснюється недостатнім фінансуванням галузі, особливо до 2006 р. Основна частина коштів, спрямованих на розвиток об'єктів санітарної очистки у Житомирській області, була виділена у 2006–2007 рр. Так, на оновлення парку спеціального автотранспорту за ці два роки було витрачено 2,92 млн грн, що склало 82 % від загальної суми, виділеної на це за весь період; на оновлення контейнерного парку – 1,56 млн грн, або 85 % від загальної суми за весь період (табл. 3).

Таблиця 3. Кошти, спрямовані на розвиток об'єктів санітарної очистки у Житомирській області за період 2003–2007 рр.

Назва показника	Роки									
	2003		2004		2005		2006		2007	
	млн грн	млн грн	у % до 2003 р.	млн грн	у % до 2003 р.	млн грн	у % до 2003 р.	млн грн	у % до 2003 р.	
Всього, млн грн, у тому числі:	2,12	2,67	126	2,75	130	2,92	138	2,89	136	
Будівництво нових полігонів	0,0	0,012	-	0,075	625*	0,075	625*	0,0	-	
Реконструкція полігонів	0,011	0,015	136	0,042	382	0,0	0,0	0,0	0,0	
Оновлення парку спеціального автотранспорту	0,059	0,28	211	0,32	542	1,37	2322	1,55	2627	
Оновлення контейнерного парку	0,058	0,095	164	0,12	207	0,88	1517	0,68	1172	
Інші витрати	0,17	0,18	106	0,3	176	0,6	352	0,66	388	

* – дані у % до 2004 р.

Джерело: розраховано за [3].

Усього на заходи, спрямовані на розвиток об'єктів санітарної очистки у Житомирській області за період 2001–2007 рр., було виділено 14,29 млн грн (табл. 4). При цьому кошти, виділені із державного бюджету, склали 5,56 млн грн, тобто 39 % від загальної суми виділених коштів; із місцевого бюджету було виділено 7,88 млн грн, що становить 55 %; інші джерела фінансування склали лише 852 тис. грн, або 6% від загальної суми виділених коштів.

Наведені у таблиці 4 дані свідчать, що обсяг фінансування із державного бюджету постійно скорочувався, а із місцевого бюджету щорічно зростав. Так, у 2007 р. із місцевого бюджету на розвиток об'єктів санітарної очистки у Житомирській області було виділено коштів у 8,5 разів більше, ніж у 2001р., і у 1,7 разів більше, ніж у 2006 р. Із державного бюджету у 2007 р. кошти на розвиток об'єктів санітарної очистки у Житомирській області взагалі не виділялися.

Таблиця 4. Джерела фінансування розвитку об'єктів санітарної очистки у Житомирській області за період 2001–2007 рр.

Роки	Джерела фінансування							
	Всього		Державний бюджет		Місцевий бюджет		Інші джерела фінансування	
	млн грн	у % до 2001 р.	млн грн	у % до 2002 р.	млн грн	у % до 2001 р.	млн грн	у % до 2001 р.
2001	0,14	-	-	-	0,12	-	0,024	-
2002	0,8	571	0,5	-	0,3	250	-	-
2003	2,12	1514	1,36	272	0,72	600	0,044	183
2004	2,67	1907	1,55	310	1,04	867	0,084	350
2005	2,75	1964	1,03	206	1,62	1350	0,1	417
2006	2,92	2086	1,12	224	1,53	1275	0,27	1125
2007	2,89	2064	0,0	0	2,56	2133	0,33	1375
Всього за 2001–2007 рр.	14,29	-	5,56	-	7,88	-	0,852	-

Джерело: розраховано за [3].

Висновки та перспективи подальших досліджень

Проведений аналіз організації санітарного очищення населених пунктів Житомирській області за період 2001–2007 рр. дозволяє зробити наступні висновки:

– починаючи з 2002 р. в області спостерігається тенденція до збільшення обсягів утворення і вивезення ТПВ, у тому числі в розрахунку на одну особу. Але існує потреба у розширенні обсягів надання послуг, зокрема у сільській місцевості: наразі ними охоплено лише 64 % населення Житомирської області;

– збільшилась загальна кількість підприємств Житомирщини, які надають послуги із вивезення ТПВ, а також чисельність працюючих на них, але основну масу побутових відходів в області (79 %) збирають та перевозять комунальні підприємства. Тому, для підвищення якості та збільшення обсягів надання послуг необхідно створювати умови для розвитку приватного бізнесу у сфері поводження з ТПВ;

– зросла забезпеченість підприємств, які працюють у галузі санітарного очищення, спеціальним транспортом, однак зношеність спецтранспорту залишається досить високою (75 %);

– спостерігається постійне збільшення коштів, спрямованих на розвиток об'єктів санітарного очищення Житомирської області. Однак частину коштів слід спрямовувати на організацію роздільного збирання та сортування ресурсоцінних компонентів відходів з метою їх подальшої переробки, що створить можливість скоротити обсяги відходів, які вивозяться на звалища, зекономити первинні природні ресурси, зменшити забруднення навколишнього середовища.

У подальших дослідженнях важливо виявити основні чинники, що впливають на ефективність діяльності підприємств різних форм власності, які працюють у сфері поводження з ТПВ, та обґрунтувати шляхи її підвищення.

Література

1. Екологічний паспорт Житомирської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.menr.gov.ua/documents/PASPORT_Zhytomyr_2008.doc.
2. Стан техногенної та екологічної безпеки на території області. Повідомлення Управління з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи Житомирської облдержадміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zt.ukrtel.net/uprns/TBg.html>.
3. Офіційні дані Міністерства з питань житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrwaste.com.ua/index.php?lang=ukr&page=s3>.